

УДК 342.9

В. А. Бабич,*кандидат юридичних наук,
доцент, підполковник
податкової міліції,***Ю. В. Песоцька,***здобувач вищої освіти,***О. Г. Мухіна,***здобувач вищої освіти,
Університет ДФС України*

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

У статті розглянуто проблему правового регулювання і застосування адміністративно-правової відповідальності у сфері безпеки дорожнього руху в Україні.

Ключові слова: адміністративне правопорушення, дорожній рух, адміністративна відповідальність, безпека дорожнього руху, штраф.

В. А. Бабыч,*кандидат юридических наук,
доцент, подполковник
налоговой милиции,***Ю. В. Песоцкая,***соискатель высшего
образования,***О. Г. Мухина,***соискатель высшего
образования,
Университет ГФС Украины*

АДМИНИСТРАТИВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА НАРУШЕНИЯ ПРАВИЛ ДОРОЖНОГО ДВИЖЕНИЯ

В статье рассмотрено проблему правового регулирования и применения административно-правовой ответственности в сфере безопасности дорожного движения в Украине.

Ключевые слова: административное правонарушение, дорожное движение, административная ответственность, безопасность дорожного движения, штраф.

V. A. Babich,
*Candidate of Juridical Science,
Associate Professor,*

Y. V. Pesotska,
*applicant of a higher
education,*

O. H. Muhina,
*applicant of a higher
education,
University of SFS of Ukraine*

ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY FOR VIOLATION OF ROAD TRANSPORT RULES

The article deals with the problems of legal regulation and application of administrative and legal responsibility in the field of road safety in Ukraine.

Key words: *administrative offense, road traffic, administrative responsibility, road safety, fine.*

Згідно з положеннями Конституції Україна проголошена демократичною правовою державою. Людина, її права та свободи оголошені вищою цінністю, а їх визнання, дотримання та захист є обов'язком держави. З-поміж основних ознак правової держави традиційно виділяються поділ влади, демократична форма правління, верховенство закону та права, зв'язаність законом держави, її органів, посадових осіб і громадян, взаємна відповідальність. Необхідність існування спеціальних правил, що регламентують безпеку дорожнього руху, історично зумовлена науковотехнічним прогресом, внаслідок якого сформувалися уявлення про культуру пересування, створено транспортні засоби різних видів.

Законотворча діяльність в Україні з часом все більше втрачає зв'язок з правовою наукою, результатом чого є недосконалість, нестабільність, колізійність положень нормативно-правових актів, зокрема тих, які регулюють відповідальність за порушення норм адміністративного законодавства у сфері безпеки дорожнього руху, що тягне подекуди за собою безсистемний характер, а як наслідок – неповноцінне регулювання відповідних суспільних відносин.

Загальним проблемам адміністративної відповідальності було присвячено ряд монографій, наукових статей, навчальних посібників, науково-практичних коментарів таких авторів, як Д. Д. Бойко, О. М. Бандурка, Н. Бортник, С. Єсімов, Ю. В. Вегера, С. Ф. Денисюк, І. П. Голосніченко, В. А. Гуменюк, Є. В. Додін, С. В. Ківалов, А. Т. Комзюк, Д. М. Лук'янець, О. І. Остапенко, О. М. Кучеренко, О. Ю. Салманова та ін.

Метою статті є уточнення окремих аспектів адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Поняття адміністративної відповідальності суб'єктів за вчинення правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху можна розглянути з урахуванням розроблених у наукових дослідженнях категорій юридичної відповідальності. Юридична відповідальність як спосіб впливу на правопорушника може мати різну правову природу:

дисциплінарну, цивільно-правову, кримінально-правову, адміністративно-правову. У юридичній науці виділено загальне поняття юридичної відповідальності, яка передбачає у законі застосування до правопорушника заходів державного примусу, негативну реакцію держави на вчинене правопорушення [2, с. 39–40].

Адміністративна відповідальність реалізується шляхом накладення на правопорушника певного виду адміністративного стягнення, яке є санкцією за скоєння адміністративного проступку, передбаченого КУпАП. Повноваження із накладання адміністративних стягнень надаються багатьом органам та посадовим особам, яким таке право надано законодавством [4, с. 74–75].

Водночас, як свідчать дані соціологічного опитування як водіїв, так і працівників Національної поліції, більшість опитуваних (50 % водіїв та 62 % поліцейських) вважають недосконалим законодавство, що визначає адміністративну відповідальність за адміністративні правопорушення правил дорожнього руху, що спричинило ДТП. Законодавчі недоліки призводять до помилок у кваліфікації правопорушень, що призвели до ДТП, закриття справ про адміністративні правопорушення за ст. 124 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП), створення додаткових ризиків вчинення ДТП тощо. Отже, виникає необхідність вивчення нормативних підстав притягнення до відповідальності за порушення правил дорожнього руху, що спричинило ДТП, виявлення недоліків законодавства в цій сфері та надання пропозиції щодо його вдосконалення [7, с. 65].

Існує три підстави, які визначають момент виникнення адміністративної відповідальності:

- 1) юридична, тобто наявність у діях особи юридичного складу правопорушення;
- 2) суб'єкта, суб'єктивної сторони, об'єкта, об'єктивної сторони;
- 3) фактична, тобто вчинення особою особливого виду правопорушення – адміністративного.

Нормативною основою адміністративної відповідальності є всі нормативні акти, що у своїй системі становлять законодавство про адміністративні проступки.

Систему законодавства про адміністративні проступки за порушення правил дозвільної діяльності у сфері безпеки дорожнього руху в наш час утворюють КУпАП, закони України «Про дорожній рух», «Про автомобільні дороги», «Про транспорт», «Про рекламу», «Про благоустрій населених пунктів», «Про дозвільну систему в сфері господарської діяльності» та підзаконні нормативно-правові акти [4, с. 75].

Основними етапами вдосконалення КУпАП у сфері безпеки дорожнього руху можна вважати зміни 2001 року, за яким було змінено адміністративно-юрисдикційні повноваження органів Державтоінспекції України. Більшість порушень правил дорожнього руху також було передано на розгляд судів, що спричинило їх перевантаження, порушення процесуальних термінів і, в підсумку, зниження показників сплати правопорушниками адміністративних штрафів, поповнення держбюджету, а головне – порушення принципу невідворотності покарання за вчинені проступки. Змінами 2008 р. до системи адміністративних стягнень було внесено новий вид покарання – громадські роботи. Необхідність перегляду та вдосконалення видів адміністративних стягнень взагалі та за порушення правил дорожнього руху зокрема назріла вже давно [7, с. 26]. Штраф – основне адміністративне стягнення, яке за своєю суттю є грошовим стягненням, що накладається на громадян, які вчинили адміністративне правопорушення, а громадські роботи як вид

адміністративного стягнення полягають у виконанні правопорушником у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, вид яких визначають органи місцевого самоврядування.

Також можна виділити ряд нормативно-правових актів, які не напряму, але все ж таки стосуються підстав адміністративної відповідальності за спричинення ДТП. До таких слід віднести: Закон України «Про національну поліцію» від 2 липня 2015 року, зокрема ст. 23, що визначає повноваження поліції, в тому числі у сфері безпеки дорожнього руху; Закон України «Про дорожній рух» від 30 червня 1993 р., який визначає основні засади організації дорожнього руху, а також повноваження Міністерства внутрішніх справ у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху; Закон України «Про автомобільний транспорт» від 5 квітня 2001 р., в якому визначено основний понятійний апарат щодо забезпечення безпеки дорожнього руху (автомобілі, автомобільні транспортні засоби, водій, небезпечний вантаж), законодавство про автомобільний транспорт та інші.

До підзаконних нормативно-правових актів, які стосуються нормативних підстав адміністративної відповідальності за спричинення ДТП, слід віднести Положення про патрульну службу МВС, затверджене наказом МВС України від 2 липня 2015 р. № 796, П розділ якого визначає основні завдання патрульної служби, серед яких забезпечення безпеки дорожнього руху, організація контролю за додержанням законів, інших нормативно-правових актів з питань безпеки дорожнього руху; наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі» від 7 листопада 2015 року № 1395 та наказ МВС України «Про затвердження картки обліку дорожньо-транспортних пригод та Інструкцій щодо її заповнення, які регламентують провадження в справах про адміністративні правопорушення в сфері безпеки дорожнього руху, в тому числі й щодо оформлення матеріалів ДТП та обліку ДТП» від 28 грудня 2005 року № 1242 [5, с. 66].

У жовтні 2008 р. Президентом України був підписаний Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху». Цим законом були внесені зміни до КУпАП, а саме включено нову статтю про відповідальність за порушення правил перевезення пасажирів. Уперше за перевезення в маршрутному таксі понад максимальну кількість пасажирів, яка передбачена технічною характеристикою транспортного засобу, за порушення правил зупинки, за перевезення пасажирів на автобусному маршруті відстанню п'ятсот кілометрів одним водієм, за перевезення в міжміських і міжнародних транспортних засобах пасажирів, кількість яких перевищує кількість місць для сидіння, були збільшені штрафні санкції [4, с.75].

Зміст адміністративної відповідальності суб'єктів за правопорушення в сфері дорожнього руху можна визначити з урахуванням поняття адміністративного правопорушення та структури складу адміністративного правопорушення. Аналізуючи ці правові категорії, можна виявити обов'язкові ознаки адміністративних правопорушень у сфері дорожнього руху. Складом адміністративного правопорушення визнається сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак, за наявності яких діяння стає адміністративним правопорушенням. Склад адміністративного правопорушення визнається джерелом матеріально-правових відносин з приводу оцінки конкретних дій (бездіяльності) на предмет їхньої протиправності за рахунок оптимально необхідної сукупності елементів, які мають індивідуальний зміст,

що дає змогу відокремити один прояв протиправності адміністративного характеру від інших. У складах адміністративних правопорушень конкретизуються загальні ознаки адміністративного правопорушення, з його допомогою законодавець диференціює кожен випадок протиправних дій (бездіяльності), а особи, які застосовують право, здійснюють кваліфікацію адміністративних правопорушень [6, с. 174]. Традиційно у складі адміністративного правопорушення виділяють об'єктивні (об'єкт, об'єктивна сторона) і суб'єктивні (суб'єкт, суб'єктивна сторона) елементи.

Найбільш точно поняття адміністративного провадження сформулював С. Стеценко, який визначає його як регламентований положеннями нормативно-правових актів порядок діяльності органів (посадових осіб) із вирішення адміністративних справ [8, с. 270].

У науці адміністративного права існують різні точки зору з приводу визначення поняття адміністративного провадження:

1. Адміністративне провадження визначається як система норм, що регламентують порядок розгляду і вирішення тих або інших однорідних груп управлінських справ.
2. Адміністративне провадження розглядається як нормативно врегульований порядок здійснення процесуальних дій, що забезпечує законний і об'єктивний розгляд та вирішення індивідуальних адміністративних справ, об'єднаних спільністю предмета.
3. Адміністративне провадження характеризується як особливий вид адміністративної діяльності з розгляду справ певної категорії на основі загальних і спеціальних процесуальних норм [1, с. 17].

Отже, провадження в справах про адміністративні правопорушення правил експлуатації транспортних засобів є різновидом адміністративно-юрисдикційного провадження. Це поняття потрібно визначити як регламентовану нормами адміністративно-процесуального права діяльність працівників ДАІ та інших уповноважених на те осіб під час виявлення адміністративних проступків у сфері експлуатації транспортних засобів та притягнення винних до адміністративної відповідальності [1, с.17].

Як зазначає М.В. Ковалів, під час здійснення адміністративного провадження розв'язуються два комплексні взаємопов'язані завдання:

- по-перше, юрисдикційне (своєчасне, всебічне, повне та об'єктивне з'ясування обставин кожної справи; вирішення її відповідно до законодавства; забезпечення виконання винесеної постанови);
- по-друге, профілактичне виявлення причин та умов, що сприяють учиненню адміністративних правопорушень; виховання громадян у дусі додержання законів [3, с. 143].

Більшість адміністративних правопорушень здійснюється у формі активних дій, проте деякі з них можуть містити ознаки бездіяльності (наприклад, недотримання вимог щодо обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів, ст. 126 КУпАП). Значна поширеність і масовість окремих діянь роблять доцільнішим застосування адміністративної, а не кримінальної відповідальності, оскільки остання повільніше реагує на факт порушення закону. Крім того, внаслідок різного ступеня суспільної небезпеки частина правопорушень неминуче повинна спричиняти саме адміністративну відповідальність.

У літературі вживається термін «автотранспортні правопорушення», який розглядається як передбачені адміністративним або кримінальним законодавством суспільно небезпечні діяння, що посягають на встановлений законом або іншим нормативно-правовим актом

порядок безпечного дорожнього руху і функціонування відповідних транспортних засобів [2, с. 41].

Зазначається, що відповідно до чинного КУпАП передбачена адміністративна відповідальність за перевищення максимально встановленої швидкості руху більше ніж на 20 км/год. Тобто водій транспортного засобу може рухатися в межах населеного пункту зі швидкістю 80 км/год, що, відповідно до чинного законодавства, не є правопорушенням. Але практика країн ЄС свідчить про неприпустимість руху транспортних засобів у межах населених пунктів з означеною швидкістю. Вважається, що встановлення такого «засору» швидкісного режиму в національному законодавстві є не зовсім виправданими, адже це створює додаткові фактори ризику для безпеки дорожнього руху. Гранично допустимий рівень відхилення показників спідометра, відповідних технічних засобів, що використовуються Національною поліцією для виміру швидкості руху транспортних засобів, складає не більше 8 км/год. Щоб уникнути можливих спірних ситуацій між водіями транспортних засобів та Національною поліцією, додамо до цього показника ще 2 км/год. Таким чином, пропонуємо на законодавчому рівні встановити відповідальність водіїв транспортних засобів за перевищення ними обмежень швидкості руху більше ніж на 10 км/год. Для цього потрібно внести відповідні зміни до ч. 1 ст. 122 КУпАП [5, с. 66].

Підсумовуючи викладене вище, можемо констатувати, що забезпечення безпеки дорожнього руху є актуальним напрямом правоохоронної діяльності, тому за вчинення відповідних правопорушень у законодавстві встановлено декілька видів відповідальності, а серед них і адміністративна. На сьогодні вельми актуальним залишається питання обов'язкової наукової експертизи у практиці законотворення.

Таким чином, розглянуто нормативні підстави адміністративної відповідальності за порушення правил дорожнього руху. Визначено основні та додаткові нормативно-правові акти, що визначають адміністративну відповідальність за порушення Правил дорожнього руху, що спричинило ДТП, повноваження суб'єктів, що здійснюють провадження, а також порядок здійснення провадження в таких справах. Можливо виокремити два види завдань адміністративного провадження у справах про порушення правил дорожнього руху: перші є спільними з іншими категоріями проваджень у справах про адміністративні правопорушення, другі притаманні провадженню у справах про порушення правил дорожнього руху й пов'язані з необхідністю забезпечення безпеки руху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко Д. Д. Провадження в справах про адміністративні порушення правил експлуатації транспортних засобів [Електронний ресурс] / Д. Д. Бойко // Форум права. – 2014. – № 3. – С. 16–21. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2014_3_5
2. Бортник Н. Зміст адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху / Н. Бортник, С. Єсімов // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. – 2016. – № 855. – С. 38–47. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_855_8
3. Вегера Ю. В. Сутність, завдання і принципи адміністративного провадження у справах про порушення правил дорожнього руху в Україні [Електронний ресурс] / Ю. В. Вегера // Прикарпатський юридичний вісник. – 2015. – № 3(9). – С. 141–144. – Режим доступу : <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/card.php?1029>

4. Денисюк С. Ф. Загальна характеристика адміністративної відповідальності за порушення правил дозвільної діяльності у сфері безпеки дорожнього руху [Електронний ресурс] / С. Ф. Денисюк // Право і Безпека. – 2009. – № 5. – С. 74 – 78. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2009_5_18

5. Кучеренко О. М. Нормативні підстави адміністративної відповідальності за порушення правил дорожнього руху, що спричинило ДТП [Електронний ресурс] / О. М. Кучеренко // Науковий вісник. – 2016. – № 1. – С. 65–67. – Режим доступу : <http://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc21/19.pdf>

6. Остапенко О. І. Адміністративна деліктологія: соціально-правовий феномен і проблеми розвитку / О. І. Остапенко. – Львів: Львів. ін-т внутр. справ, 1995. – 312 с.

7. Салманова О. Ю. Вдосконалення адміністративного законодавства за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху [Електронний ресурс] / О. Ю. Салманова // Вісник ХНАДУ. – 2013. – № 61–62. – С. 24–31. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vhad_2013_61-62_5

8. Стеценко С. Г. Адміністративне право України: навч. посіб. [Електронний ресурс] / С. Г. Стеценко // Вид. 2-ге, перероб. та доп. – Київ: Атіка, 2009. – С. 640. – Режим доступу : <http://radnuk.info/pidrychnuku>

9. Кодекс України про адміністративні правопорушення: від 07.12.1984 // ВВР УРСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.